

K U R E N D Y

Przemyskiego Konsystorza Biskupiego obrz. łac.

Rocznik 1868.

Nr. IV.

Stosunek stowarzyszeń katolickich i bractw do c. k. władz rządowych był dotąd unormowany L. 912.
rozporządzeniem c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 28. Czerwca 1856 (Nr. 122 O bractwach
Dziennika praw Państwa), wydanem na mocy najwyższego postanowienia Jego ces. król. kościelnych.
Apostolskiej Mości z dnia 27. Czerwca 1856. Według tego rozporządzenia stowarzyszenia katolickie
zawiazane pod przewodnictwem duchownem do dzieł pobożnych lub miłosiernych, wyjęte były
z pod przepisów patentu z dnia 26. Listopada 1852—podlegały zatwierdzeniu i kierownictwu
biskupa, w którego diecezyi miały swą siedzibę, z tem tylko zastrzeżeniem, że dotyczącemu
naczelnikowi krajowemu należało donieść o udzielonem przez władzę duchowną zatwierdzeniu,
tudzież o przedmiocie, który służy za zadanie stowarzyszeniu, a nakoniec o organizacyi towarzystwa.
Zresztą zupełna zawisłość stowarzyszenia od biskupa diecezjalnego wyraźnie była orzeczoną.

W najnowszym jednak czasie stosunek ten stowarzyszeń katolickich i bractw do c. k. władz
rządowych zupełnie został zmieniony — albowiem c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych
w porozumieniu z c. k. Ministrami wyznań i sprawiedliwości reskryptem z dnia 10. Kwietnia 1868
L. 1307/M. J. (którego treść udzielona Nam została okólnikami c. k. galicyjskiego prezydium
Namiestnictwa z dnia 4. Maja 1868 L. 2630, i c. k. Bukowińskiego rządu z dnia 3. Maja
L. 4998) oświadczyło, że powyższe rozporządzenie ministeryalne z dnia 28. Czerwca 1856 ze względu
na §. 38. ustawy o stowarzyszeniach z dnia 15. Listopada 1867 i Art. XV. ustawy zasadniczej
z dnia 21. Grudnia 1867 za zniesione uważać należy — i że bractwa i stowarzyszenia katolickie
ogólnej ustawie o stowarzyszeniach podlegać mają.

Odnośne uwiadomienie brzmi dosłownie:

Aus Anlass der vorgekommenen Anfrage, welche Rückwirkung dem Gesetze vom 15. November
1867 N. 15 R. G. Bl. bezüglich der Ministerialverordnung vom 28. Juni 1856 N. 122 R. G. Bl.

(betreffend die Behandlung der kath. Vereine und Bruderschaften) zuzuschreiben sei, hat das h. Ministerium des Innern im Vernehmen mit dem h. Ministerium für Kultus und Unterricht und dem h. Justizministerium mit Erlass vom 10. April l. J. Zl. 1307/M. J. anher eröffnet, dass die erwähnte Ministerial-Verordnung im Hinblick auf das §. 38. des Gesetzes über das Vereinsrecht, dann auf Art. 15. des Staatsgrundgesetzes vom 21. December 1867 N. 142 R. G. B. als ausser Wirksamkeit getreten betrachtet werden muss.

Insoferne sich katholische Vereine und Bruderschaften auf Grund der Verordnung vom 28. Juni 1856 gültig gebildet haben, ist daher deren Bestand zwar anzuerkennen, hinsichtlich ihrer künftigen Thätigkeit aber unterliegen dieselben ausnamslos den Bestimmungen des Gesetzes über das Vereinsrecht, nachdem sie nicht unter die im §. 3. dieses Gesetzes bestimmten Exemtionen gehören.

Die Neubildung solcher Vereine, so wie Abänderungen ihrer bisherigen Statuten sind künftig lediglich nach dem Gesetze über das Vereinsrecht zu behandeln.

Gdy według dopiero co przytoczonej uchwały ustawa o stowarzyszeniach nietylko ma być zastosowywaną co do zawiązywania nowych bractw, ale gdy i istniejące już przedtem bractwa co do przyszłego swego działania podlegają przepisom rzeczzonej ustawy, uznaliśmy za stosowne zwrócić uwagę Waszą Przewielebni Bracia, na potrzebę dokładnego obznajomienia się z przepisami tej ustawy wiele szczegółowych postanowień zawierającej, których przekroczenie lub zaniedbanie mogłoby i na Was sięgnąć odpowiedzialność lub karę — a gdy całego brzmienia tejże tutaj zamieścić nie możemy, nadmieniamy tylko, że ustawa ta w polskiem tłumaczeniu zawarta jest w III. zeszytce ustaw krajowych str. 79—80. Ponieważ zaś tłumaczenie to nie zupełnie jest dokładnem, może w razie wątpliwości zajść potrzeba wglądnięcia do textu oryginalnego, który w osobnem odbiciu po bardzo małej cenie w księgarniach nabyć można.

Prócz tego jednak, z obowiązku Naszego pasterskiego podnieść musimy tę okoliczność, że podczas gdy dawniejszem rozporządzeniem ministerialnem z dnia 28. Czerwca 1856 zawisłość bractw i stowarzyszeń religijnych od władzy duchownej wyraźnie była zastrzeżoną, a zatwierdzenie i główne kierownictwo tejże władzy stanowiło warunek prawnego istnienia takich stowarzyszeń — w nowej ustawie o stowarzyszeniach takich zastrzeżeń w szczególności co do bractw i stowarzyszeń religijnych nie znajdujemy: nie wypływa jednak ztąd bynajmniej, aby katolikom teraz wolno było tworzyć bractwa i stowarzyszenia religijne bez przyzwolenia właściwego biskupa, lub z pominięciem odnośnych przepisów kościelnych. *Nowa bowiem ustawa normuje tylko stosunek takich bractw do c. k. władz rządowych*, nie było zaś, ani mogło być zamiarem tej ustawy urządzać *stosunek ich do władz kościelnych* — główna różnica która między dawniejszem a teraźniejszym prawem pod tym względem zachodzi jest ta, że podczas gdy dawniejsze prawo ustawom kościelnym pod tym względem ze swej także strony nadawało sankcyę, teraźniejsze prawo nie wciaga onych przepisów kościelnych w swój zakres; stosunek przeto bractw do władzy kościelnej pozostał nietknięty, i za taki w obec orzeczeń Art. XV. ustawy zasadniczej z dnia 21. Grudnia 1867 uważany być powinien. Stosunek zaś bractw do władz kościelnych szczegółowo określony został konstytucją Klemensa VIII. z dnia 7. Grudnia 1604, zaczynającą się od słowa „Quaecunque.“ Konstytucya ta między innemi stanowi wyraźnie, że żadne bractwo nie może być zawiązane bez zezwolenia właściwego biskupa, któremu służy prawo rozpoznawać statuta brackie, zatwierdzać je i poprawiać — że do niego należy oznaczać sposób zbierania składek brackich, i nie mniej stanowić o sposobie używania zebranych datków na kościelne lub inne pobożne cele.

Jakkolwiek nie przypuszczamy, aby gdziekolwiek w Naszej diecezji wierni mogli czynić usiłowania do zawiązywania stowarzyszeń religijnych bez Naszego zezwolenia i potwierdzenia,

jednak ze względu na obecne stosunki uznaliśmy za rzecz potrzebną skierować uwagę Wasza na przepisy kościelne, które w obec nowej ustawy o stowarzyszeniach nie ze swojej mocy obowiązującej nie utraciły.

Przemyśl dnia 18. Czerwca 1868.

Ogłoszonem zostało w Dzienniku praw Państwa, a mianowicie w wydanym w dniu 26. Maja 1868 zeszytce onegoż N. XIX. pod L. 49, prawo z dnia 25. Maja r. b. o stosunkach między sobą obywateli Państwa pod względem religijnego wyznania, treści następującej: Ustawa międzywyznaniowa.

Gesetz vom 25. Mai 1868,

wodurch die interconfessionellen Verhältnisse der Staatsbürger in den darin angegebenen Beziehungen geregelt werden.

Giltig für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder.

Mit Zustimmung der beiden Häuser des Reichsrathes finde ich das nachfolgende Gesetz, wodurch die interconfessionellen Verhältnisse der Staatsbürger in den darin angegebenen Beziehungen geregelt werden, zu erlassen.

I. In Beziehung auf das Religionsbekenntniss der Kinder.

Artikel 1. Eheliche oder den ehelichen gleichgehaltene Kinder folgen, soferne beide Eltern demselben Bekenntnisse angehören, der Religion ihrer Eltern.

Bei gemischten Ehen folgen die Söhne der Religion des Vaters, die Töchter der Religion der Mutter. Doch können die Ehegatten vor oder nach Abschluss der Ehe durch Vertrag festsetzen, dass das umgekehrte Verhältniss stattfinden solle, oder dass alle Kinder der Religion des Vaters oder alle der der Mutter folgen sollen.

Uneheliche Kinder folgen der Religion der Mutter.

Im Falle keine der obigen Bestimmungen Platz greift, hat derjenige, welchem das Recht der Erziehung bezüglich eines Kindes zusteht, das Religionsbekenntniss für solches zu bestimmen.

Reverse an Vorsteher oder Diener einer Kirche, oder Religionsgenossenschaft, oder an andere Personen über das Religionsbekenntniss, in welchem Kinder erzogen und unterrichtet werden sollen, sind wirkungslos.

Artikel 2. Das nach dem vorhergehenden Artikel für ein Kind bestimmte Religionsbekenntniss darf in der Regel so lange nicht verändert werden, bis dasselbe aus eigener freier Wahl eine solche Veränderung vornimmt. Es können jedoch Eltern, welche nach Artikel 1. das Religionsbekenntniss der Kinder vertragsmässig zu bestimmen berechtigt sind, dasselbe bezüglich jener Kinder ändern, welche noch nicht das siebente Lebensjahr zurückgelegt haben.

Im Falle eines Religionswechsels eines oder beider Elterntheile, beziehungsweise der unehelichen Mutter, sind jedoch die vorhandenen Kinder, welche das siebente Lebensjahr noch nicht vollendet haben, in Betreff des Religionsbekenntnisses ohne Rücksicht auf einen vor dem Religionswechsel abgeschlossenen Vertrag so zu behandeln, als wären sie erst nach dem Religionswechsel der Eltern, beziehungsweise der unehelichen Mutter, geboren worden.

Wird ein Kind vor zurückgelegtem siebenten Jahre legitimirt, so ist es in Betreff des Religionsbekenntnisses nach Artikel 1. zu behandeln.

Artikel 3. Die Eltern und Vormünder, sowie die Religionsdiener sind für die genaue Befolgung der vorstehenden Vorschriften verantwortlich.

Für den Fall der Verletzung derselben steht den nächsten Verwandten ebenso wie den

Oberen der Kirchen und Religionsgenossenschaften das Recht zu, die Hilfe der Behörden anzurufen, welche die Sache zu untersuchen und das Gesetzliche zu verfügen haben.

II. In Beziehung auf den Uebertritt von einer Kirche oder Religionsgenossenschaft zur anderen.

Artikel 4. Nach vollendetem 14. Lebensjahre hat Jedermann ohne Unterschied des Geschlechtes die freie Wahl des Religionsbekenntnisses nach seiner eigenen Ueberzeugung, und ist in dieser freien Wahl nöthigenfalls von der Behörde zu schützen.

Derselbe darf sich jedoch zur Zeit der Wahl nicht in einem Geistes- oder Gemüthszustande befinden, welcher die eigene freie Ueberzeugung ausschliesst.

Artikel 5. Durch die Religionsveränderung gehen alle genossenschaftlichen Rechte der verlassenen Kirche oder Religionsgenossenschaft an den Ausgetretenen ebenso wie die Ansprüche dieses an jene verloren.

Artikel 6. Damit jedoch der Austritt aus einer Kirche oder Religionsgenossenschaft seine gesetzliche Wirkung habe, muss der Austretende denselben der politischen Behörde melden, welche dem Vorsteher oder Seelsorger der verlassenen Kirche oder Religionsgenossenschaft die Anzeige übermittelt.

Den Eintritt in die neu gewählte Kirche oder Religionsgenossenschaft muss der Eintretende dem betreffenden Vorsteher oder Seelsorger persönlich erklären.

Artikel 7. Die Bestimmung des §. 763. lit. a) allg. bürgerl. Gesetzbuches, vermöge welcher der Abfall vom Christenthum als Grund der Enterbung erklärt wird, dann die Verfügungen des §. 122. lit. c) und d) Strafgesetzes, womit derjenige, welcher einen Christen zum Abfalle vom Christenthum zu verleiten, oder eine der christlichen Religion widerstrebende Irrlehre auszustreuen sucht, eines Verbrechens schuldig erklärt wird, sind aufgehoben.

Es ist jedoch jeder Religionspartei untersagt, die Genossen einer anderen durch Zwang oder List zum Uebergang zu bestimmen. Die näheren Bestimmungen des gesetzlichen Schutzes hingegen, soweit er nicht durch die Strafgesetze gegeben ist, bleiben einem besonderen Gesetze vorbehalten.

III. In Beziehung auf Functionen des Gottesdienstes und der Seelsorge.

Artikel 8. Die Vorsteher, Diener oder Angehörigen einer Kirche oder Religionsgenossenschaft haben sich der von den berechtigten Personen nicht angesuchten Vornahme von Functionen des Gottesdienstes und der Seelsorge an den Angehörigen einer anderen Kirche oder Religionsgenossenschaft zu enthalten.

Eine Ausnahme kann nur für jene einzelnen Fälle eintreten, in welchen durch die betreffenden Seelsorger oder Diener der anderen Kirche oder Religionsgenossenschaft um die Vornahme eines diesen zustehenden Actes das Ansuchen gestellt wird, oder die Satzungen und Vorschriften dieser letzteren die Vornahme des Actes gestatten.

Ausser diesen Fällen ist der bezügliche Act als rechtlich unwirksam anzusehen, und es haben die Behörden auf Ansuchen der beeinträchtigten Privatperson oder Religionsgenossenschaft die geeignete Abhilfe zu gewähren.

IV. In Beziehung auf Beiträge und Leistungen.

Artikel 9. Angehörige einer Kirche oder Religionsgenossenschaft können zu Beiträgen an Geld und Naturalien oder zu Leistungen an Arbeit für Cultus- und Wohlthätigkeitszwecke einer anderen nur dann verhalten werden, wenn ihnen die Pflichten des dinglichen Patronates obliegen,

oder wenn die Verpflichtung zu solchen Leistungen auf privatrechtlichen, durch Urkunden nachweisbaren Gründen beruht, oder wenn sie grundbücherlich sichergestellt ist.

Kein Seelsorger kann von Angehörigen einer ihm fremden Confession Taxen, Stolgebühren u. dgl. fordern, ausser für auf deren Verlangen wirklich verrichtete Functionen, und zwar nur nach dem gesetzlichen Ausmass.

Artikel 10. Die Bestimmungen des vorhergehenden Artikels 9. finden auch auf Beiträge und Leistungen für Unterrichtszwecke volle Anwendung, ausser wenn die Angehörigen einer Kirche oder Religionsgenossenschaft mit Angehörigen einer anderen vermöge der gesetzlichen Einschulung eine Schulgemeinde bilden, in welchem Falle die Eingeschulten ohne Unterschied der Confession die zur Errichtung und Erhaltung der gemeinschaftlichen Schule und zur Besoldung der an derselben angestellten Lehrer erforderlichen Kosten, jedoch mit Ausschluss der Kosten für den Religionsunterricht der einer andern Confession Angehörigen zu tragen haben.

Eine zwangsweise Einschulung in die Schule einer andern Confession findet nicht statt.

Artikel 11. Alle in den Bestimmungen der vorstehenden Artikel 9. und 10. nicht begründeten Ansprüche der Geistlichen, Messner, Organisten und Schullehrer, dann der Cultus-, Unterrichts- und Wohlthätigkeitsanstalten einer Kirche oder Religionsgenossenschaft auf Beiträge und Leistungen von Seite der Angehörigen einer anderen sind als erloschen zu betrachten.

V. In Beziehung auf Begräbnisse.

Artikel 12. Keine Religionsgemeinde kann der Leiche eines ihr nicht Angehörigen die anständige Beerdigung auf ihrem Friedhofe verweigern:

1. wenn es sich um die Bestattung in einem Familiengrabe handelt, oder wenn
2. da, wo der Todesfall eintrat, oder die Leiche gefunden ward, im Umkreis der Ortsgemeinde ein für Genossen der Kirche oder Religionsgenossenschaft des Verstorbenen bestimmter Friedhof sich nicht befindet.

VI. In Ansehung der Feier- und Festtage.

Artikel 13. Niemand kann genöthigt werden, sich an den Feier- und Festtagen einer ihm fremden Kirche oder Religionsgesellschaft der Arbeit zu enthalten.

An Sonntagen ist jedoch während des Gottesdienstes jede nicht dringend nothwendige öffentliche Arbeit einzustellen.

Ferner muss an den Festtagen was immer für einer Kirche oder Religionsgenossenschaft während des Hauptgottesdienstes in der Nähe des Gotteshauses Alles unterlassen werden, was eine Störung oder Beeinträchtigung der Feier zur Folge haben könnte.

Dasselbe ist bei den herkömmlichen feierlichen Processionen auf den Plätzen und in den Strassen zu beobachten, durch welche sich der Zug bewegt.

Artikel 14. Keine Religionsgemeinde kann genöthigt werden, sich des Glockengeläutes an Tagen zu enthalten, an welchen dasselbe nach den Satzungen einer anderen Kirche oder Religionsgesellschaft zu unterbleiben hat.

Artikel 15. In Schulen, welche von Angehörigen verschiedener Kirchen oder Religionsgesellschaften besucht werden, soll, soweit es ausführbar ist, dem Unterricht eine solche Eintheilung gegeben werden, bei welcher auch der Minderheit die Erfüllung ihrer religiösen Pflichten ermöglicht wird.

VII. Schlussbestimmungen.

Artikel 16. Alle diesen Vorschriften widerstrebenden Bestimmungen der bisherigen Gesetze und Verordnungen, auf welcher Grundlage sie beruhen und in welcher Form sie erlassen sein mögen, ebenso wie allfällige entgegenstehende Gepflogenheiten sind, auch insoferne sie hier nicht ausdrücklich aufgehoben wurden, fernerhin nicht mehr zur Anwendung zu bringen.

Dies gilt insbesondere auch von den Vorschriften über die religiöse Erziehung der in öffentliche Pflege genommenen Kinder.

Artikel 17. Das gegenwärtige Gesetz tritt mit dem Tage seiner Kundmachung in Wirksamkeit.

Artikel 18. Mit dem Vollzuge des gegenwärtigen Gesetzes sind der Minister des Cultus und Unterrichtes, sowie die übrigen Minister, in deren Wirkungskreis die Vorschriften desselben zur Anwendung kommen, beauftragt, und haben sie die zu solchem Vollzuge erforderlichen Verordnungen zu erlassen.

Wien, am 25. Mai 1868.

Franz Joseph m. p.

Auersperg m. p.

Taafe m. p.

Hasner m. p.

Giskra m. p.

Herbst m. p.

✕ Udziałając Przewielebnemu Klerowi treść ważnej tej ustawy, dzisiaj już wobec Rządu cesarsko-królewskiego moc obowiązującą mającej, której zaś zastosowanie w wielu wypadkach szczególniejszej ze strony Duchowieństwa baczności i ogłędności wymagać będzie, spowodowanemi oraz się czujemy, co do pewnych w onejże zawartych postanowień, przydać niżej tu spisane uwagi i objaśnienia:

Dział I. mówi o religii w jakiej dzieci wychowywane być mają; a ponieważ tamże w ostatnich dwóch ustępach powiedziano, że za ściśle dotyczących przepisów wykonanie także organa władzy kościelnej (Religionsdiener, Oberen der Kirchen- und Religions-Genossenschaften) są odpowiedzialni, nie mniej też atoli tymże przysługuje i prawo, przeciwko przekroczeniom ustawy pomocy władz rządowych zawezwać, przeto Kapłanie, osobiście dusz starownictwo sprawujące, winni z jednej strony pilnie się wystrzegać wszelkich postępków samowolnych, w skutku których by przez zwierzchności rządowe karani lub niepokojeni być mogli, z drugiej też atoli strony, przy każdej nadarzającej się sposobności, starannie czuwać nad wykonaniem tego, co wedle ustawy w danych okolicznościach, na korzyść wiary katolickiej wypaść powinno — i oto też się upominać. I tak:

1. ponieważ w artykule 1szym postanowiona jest zasada ogólna, iż dzieci prawego łoża rodziców jedną i tę samą religią wyznających, mają w tejże ich religii być wychowywane, dzieci zaś nieprawego łoża w religii matki, a prawo zawierania umowy o religii dzieci rodzicom tylko w przypadkach małżeństw mieszanych przysługuje, przeto gdyby trafiło się kiedy, iżby dziecku prawego łoża rodziców katolików, albo nieprawego łoża matki katolickiej, bez przejścia ojca lub matki na inną wiarę, zamierzano dać wychowanie w wierze innej jak katolickiej, lub z chrztem onegoż się ociągano, obowiązkiem byłoby dusz starownika wystąpić przeciw temu, i w razie potrzeby do zwierzchności się o opiekę udać.

Ustęp ¹⁻⁸⁻¹ 1 (Im Falle keine der obigen i t. d.) odnosi się oczywiście tylko do dzieci znalezionych, albo których rodzice z innych przyczyn są niewiadomi, lub też jeżeli o religii tychże choćby wiadomi byli, wywiedzieć się nie podobna.

2. Przy małżeństwach mieszanych czuwać i domagać się należy, by ojca katolika synowie, matki katolicki córki, (jeżeli rodzice w tej mierze umowy odmiennej na korzyść wiary innej jak katolickiej przed ślubem lub po ślubie nie zawarli,) w religii katolickiej były wychowywane, i by od tego na żaden przypadek, a więc i z powodu umowy rodziców, co do tych dzieci, które już 7 lat życia skończyły, nie odstępowano ze szkodą katolickiej wiary. Tegoż samego trzeba przestrzegać i domagać się co do dzieci wszystkich z małżeństwa mieszanego, jeżeli wiadomo jest, iż na mocy umowy między takimi małżonkami, wszystkie dzieci w religii katolickiej wychowywane być winny.

3. Jeżeli z powodu przejścia ojca, lub matki, albo obojga od wiary katolickiej na inną, według ustawy §. 2. ustępu 2go, lub z powodu legitymacji nieprawego łoża dziecka, lub dzieci matki katolicki, którego lub których atoli ojciec wiarę inną wyznaje (tamże ustęp 3ci), dziecka lub dzieci przejście od katolickiej do innej wiary nastąpićby miało, winienby dusz starownik sprzeciwiać się temu, jeżeli chodzi o dziecko lub dzieci, które już 7 lat życia skończyły. Oraz też atoli jasną jest rzeczą, że gdyby przeszli na wiarę katolicką oboje małżonkowie, czyto wiarę chrześcijańską nie katolicką wyznający, czyto żydzi, żądać trzeba koniecznie, by z nimi razem w katolickiej wierze wychowywane już były, a w drugim przypadku ochrzczone też razem zostały i wszystkie dzieci 7 lat skończonych jeszcze nie mające. Toż samo rozumieć się ma także o dziecku lub dzieciach takiegoż wieku nieprawego łoża, matki niekatolicki albo żydówki, skoroby ona katolicką wiarę przyjęła, albo gdyby wylegitymowany został syn, a ojciec był katolik; równie o dzieciach z małżeństwa mieszanego urodzonych, to jest o synach albo o córkach niżej lat 7miu, jeżeliby ojciec lub matka z niekatolickiej na katolicką przeszła wiarę.

4. Ponieważ ustawa w §. 1. ustępie 5tym rewersom co do religii w której dzieci wychowywane być mają, władzy kościelnej wydawanym, wszelką moc prawną na przyszłość odejmuje, przeto odtąd przy zawieraniu małżeństw mieszanych, to jest między chrześcijanami katolikami i niekatolikami, w miejsce żądania rewersu, (od którego udzielenie dyspensy od przeszkody z różnicy religii wypływającej, i dozwoleń ślubu kościelnego zależne być miały,) żądać należy aby strony wykazały się zawartą między sobą przed notaryuszem formalną umową, iż wszystkie dzieci w religii katolickiej wychowanie odbierać mają, której to umowy odpis wierzycielny u dotyczącego parocha ma być pozostawionym i w aktach zachowanym. Wprawdzie i umowa taka zabezpieczenia dostatecznego nie daje, skoro rodzicom w myśl §. 2. ustępu 1go ustawy od tejże później odstąpić wolno; jednakże gdy innych środków nie masz, na tem poprzestać potrzeba; tylko uważać powinien dotyczący Imc xiądz paroch w każdym takim przypadku: czyli zważając na charakter i usposobienie małżeństwo zawierających, a osobliwie strony katolickiej, lub inne okoliczności, nie zachodzi wielkie prawdopodobieństwo, że zobowiązanie się wychowania wszystkich dzieci w religii katolickiej zniweczonem będzie; gdzie albowiem by się tak rzecz miała, tam potrzeba ordynaryat o tem zawiadomić, a zatem udzielenia dyspensy od mieszanej religii nie popierać. Przy tem stronę katolicką w każdym razie, szczególnie przy daniu dyspensy, należy jak najmocniej upomnieć, iż zezwalając na wychowanie dzieci swoich w wierze niekatolickiej, sumienie swoje grzechem najcięższym obciąży, i zbawienie własne na wielkie narazi niebezpieczeństwo.

5. Gdyby kiedy, czego Boże uchwaj, z małżonków katolików jedna lub druga strona przeszła na wiarę żydowską, małżeństwo zatem mieszanem się stało, dzieci zaś czy to według pćci, czy też może i wszystkie na mocy umowy między rodzicami, chrzczone by być winne; lub gdyby kiedy w skutek przejścia jednego lub obojga małżonków żydowskich, albo żydowskiej matki nieprawego łoża na religię katolicką, albo legitymacji dziecka nieprawego łoża z matki

żydówki, z ojca katolika zrodzonego, dzieci chrzczone być miały, jak to już wyżej ad 3. powiedziano, do chrztu nie potrzeba żadnego wyższego zezwolenia, ani też żadnej przy tem szczególnej formalności.

Dział II. ustawy mówi o przechodzeniu z jednej do drugiej religii osób, które już 14 lat życia skończonych mają.

W tej mierze do zauważania jest, iż prawo tutaj o potrzebie chrztu dla tych którzy go nie otrzymali jeszcze, wcale nie wspomina, ale do prawnego przejścia uczynione o tem politycznej władzy doniesienie, a razem zgłoszenie się u dusz starownika parafii, do której kto wejść ma, dostatecznem być stanowi. Trzeba zatem pouczyć każdego chrztu potrzebującego, iż dopiero po otrzymanym chrzcie, lub razem z otrzymaniem onegoż, ma do politycznej władzy doniesienie o swym przechodzie czynić; inaczey bowiem stałby się mogło, iżby w skutku tego doniesienia i zawiadomienia przez urząd polityczny dotyczącego zwierzchnika gminy żydowskiej, taki już za tamtejszego uważanym nie był, a przecięz potem do chrztu dopuszczonym nie został, a tak prawo przynależności tam utracił i tu nie uzyskał. Tak też ma się rzecz i z przyjęciem heretyka lub szyzmatyka na łono katolickiego kościoła: Władza polityczna, której doniesienie o przechodzie uczynione być ma, jest c. k. urząd powiatowy, zaś które statuta własne utrzymują, urząd gminny. Wkłada się też na wszystkich JXX. parochów obowiązek, aby przy przyjmowaniu zgłaszających się do przechodu na katolicką wiarę, szczególnie osób młodych — gdy do tego teraz wiek lat 14 wystarcza — śledzić zawsze bardzo starannie, czy przechodzić chcący ma dojrzałość potrzebną, aby krok taki z prawdziwego przekonania mógł uczynić, co najbardziej potrzeba z tymi którzy chrzczeni być mają, aby zapobiedz powrotom tak ochrzczonych do dawnej ich wiary; gdy prawo teraz charakteru i skutku chrztu zniweczonym być nie mogącego, żadną już nie otacza opieką, i owszem powrót z chrześcijaństwa do żydostwa jak każdy inny przechód z wiary jednej do drugiej, dozwala. Z każdym też, na łono katolickiego kościoła czy to przez chrzest czy inaczey przyjętym być mającym, przed dopełnieniem tegoż ma JX. paroch przynależny spisać — przy dwóch świadkach — i w aktach swych zachować protokół, z wyrażeniem: jakie względem wieku przechodzącego są dowody? z oświadczeniem wyraźnem woli przyjęcia katolickiej wiary i powodów które przechód wykonywującego do tego skłoniły. Także tam niech JX. paroch wyrazi, przez kogo i jak długo tenże naucze prawd wiary świętej pobierał? a oraz że się o dostatecznem jego z temiż obznajomieniu się przekonał.

Trzeba też pilnować i upominać się, by za niekatolika lub żyda uważanym nie był katolicką wiarę już po skończonym 14. roku życia wyznający, o którego przechodzie paroch dotyczący doniesienia wedle ustawy nie otrzymał.

Co do działu III. o funkcyjach duchownych: nie zabrania prawo wypełniać funkcyj duchownych na żądanie uprawnionych osób dla ludzi innego wyznania. To jednak rozumiane ma być tylko w sposób następujący:

- a) Jeżeliby akatolicy chrześcijańscy rodzice żądali ochrzczenia dziecka swego, na wypadek niebezpieczeństwa życia dziecka, i w razie niemożności dostania się do swego pastora, to wolno jest chrzest ten udzielić obrządkiem katolickim, jednak z żądaniem, aby ojciec chrzestny lub matka chrzestna byli katolikami. Akt chrztu odprawionego i do metryk swoich wciągniętego, przesłać xiądz do Konsystorza Naszego. Najwyraźniej zastrzegamy, że xiądz katolicki administruje Sakrament Chrztu jako minister kościoła katolickiego, nie zaś jako zastępca pastora.*) Przy zapisaniu tego aktu ma zanotować xiądz katolicki, czy rodzice dali lub zaprzeczyli obietnicę wychowania tego dziecka w wierze katolickiej.

*) Zob. Kur. 1860 VII. L. 1555.

b) Chrześcijaninowi niekatolikowi, w niebezpieczeństwie życia zostającemu, kapłan katolicki, na wezwanie tegoż, może i powinien nawet udzielić Sakramenta święte Spowiedzi, Komunii i Ostatn. pomazania, odebrawszy od niego jednak wprzód przy dwóch świadkach wyznanie wiary katolickiej, o ile czas do tego pozostaje. Być może, iż przejście takie, na przypadek wyzdrowienia chorego, według przepisów działów I. II. i III. ustawy, nie będzie za prawnie uskutecznione uznaniem, lecz na to zważać nie trzeba, kiedy chory wzywa, gdyż chodzi wtedy głównie o ocalenie duszy jego na wypadek śmierci.

Co do działu V. względem pogrzebów, tyle jest do zauważania, iż ponieważ w miejscach, gdzie żydzi własnych cmentarzów nie mają, wydarzyłoby się mogło, że pochowanie żyda na cmentarzu katolickim na mocy ustawy wymaganem będzie, dusz starownik wprawdzie zezwolić na to nie powinien, o stawianiu jednak przeciw temu fizycznego oporu myśleć naturalnie nie można, i dlatego w razie, gdyby do takiego sprofanowania cmentarza rzeczywiście przyszło, ma on o wypadku tym donieść natychmiast Konsystorzowi, w celu dalszego odpowiedniego zarządzenia.

O Protestantach nie wspominamy, gdyż w braku własnego cmentarza mają oddzielne miejsca na katolickich cmentarzach.

Co do działu VI. o Świątach.

Ponieważ ustawa nowa zwalnia tylko co do obowiązku wstrzymywania się od robót w dni świąteczne obcego sobie wyznania, więc oczywiście nie są przez to zniesione przepisy rządowe o święceniu Niedziel i Świąt nakazanych, o ile te katolików dotyczyły, co zwłaszcza tam gdzie ludność wyłącznie lub przeważnie katolicka jest, zastosowanie swoje znajduje. Co do osób innych wyznań, będzie powinnością dusz starowników z wszelką usilnością nalegać i dopominać się, aby ograniczenia w ustępach 2. 3. i 4. §. 13. wyrażone, ściśle zachowywanymi były.

Również też czuwać mają JXX. Plebani nad zachowaniem §. 15., któren stanowi, by studentom, chociażby wyznania w szkole w mniejszości będącego, sposobność dopełniania swoich chrześcijańskich powinności pozostawioną była.

Przewielebnym XX. Dziekanom polecamy, aby w celu jednostajnego zrozumienia tej kurendy i postępowania według niej, z kondekanalnem Duchowieństwem się naradzili nad każdym ustępem, a w razie powstałych wątpliwości udawali się do Konsystorza Naszego po objaśnienie.

Względem nowej ustawy szkolnej oświadczamy:

Kościół nigdy się nie zrzeknie prawa swego nadzoru i opieki nad moralnem i religijnem wychowaniem szkolnej młodzieży. Dokładniejsze w tej mierze rozporządzenia będą wydane po ukonstytuowaniu przez dotyczącą władzę szkolną powiatowych i miejscowych rad szkolnych, i oznaczeniu zakresu działania tych władz. Także oczekujemy od Stolicy Apostolskiej instrukcyi w tej sprawie wyjść mającej, a mianowicie względem kwestyi, ażali możemy brać udział we wprowadzeniu w życie nowej ustawy szkolnej. Tymczasem Przewielebni XX. Nadzorcy z chwałebną — jak przedtem — gorliwością niechaj pełnią, o ile faktyczne przeszkody nie zachodzą, obowiązki swoje, i nie tylko nad nauką Religii, ale i nad innych przedmiotów nauczaniem pilnie i troskliwie czuwać nie przestają. Przemysł dnia 18. Czerwca 1868.

Antoni Józef
Biskup.

Z Konsystorza Biskupiego obrz. łac.

Przemysł dnia 18. Czerwca 1868.

Ks. Ignacy Łobos
Kancelarz.

